

Onverkort, onverbloemd. Een nieuwe, volledige Martialisvertaling

Recensie

Martialis, *Verzamelde epigrammen*. Vertaald, ingeleid en toegelicht door Piet Schrijvers (Amsterdam: Athenaeum-Polak & van Gennep, 2019), 408 pp. ISBN 978-90-253-1078-3.

De Dietse letteren hebben er lang – eeuwenlang – op moeten wachten, maar nu is het eindelijk zover. Voor de allereerste keer verschijnt een Nederlandse vertaling van de epigrammen van Martialis. Let wel: van *alle* epigrammen van Martialis. Een heus huzarenstukje, want we spreken toch al gauw van ettelijke honderden, ja zelfs meer dan duizend puntdichten, min of meer evenwichtig over twaalf boeken verspreid. Die klus werd kloekhartig geklaard door classicus Piet Schrijvers, die zijn lauweren intussen meer dan verdiend heeft met het vertalen van klassieke Latijnse poëzie. Een oude rot in het vak dus, al begeeft hij zich na de literaire omzetting van Horatius, Vergilius, Seneca en Lucanus thans op een heel ander terrein – dat van het Romeinse epigram.

Anderen zijn Schrijvers daarin voorgegaan: bekend zijn de bloemlezingen-in-vertaling van Frans van Dooren (1975, met tal van aangevulde heruitgaven) en E.B. de Bruyn (1979), recenter die van Evelien De Smet (2009) en Vincent Hunink (vertaling van

boek 1 uit 2015); over de prozavertaling van boeken 1 en 2 van de hand van H. Schuurmans in de – indertijd alvast in Vlaanderen – tamelijk populaire Klassieke Galerij (1970) rept Schrijvers met geen woord, allicht omdat die de toetssteen van een literaire vertaling nauwelijks doorstaat. Over de andere voorgangers laat Schrijvers zich bepaald kritisch uit. Hun keuze voor rijm en jambisch ritme leidt volgens hem niet tot karamelverzen, en ook de rijmloze, jambische *Martialis*-vertaling van Hunink kan hem maar matig bekoren. Want ook die doet naar zijn smaak geen recht aan de variatie die zowel inhoudelijk als metrisch een wezenskenmerk van *Martialis*' oeuvre vormt en een garantie tegen oververzadiging en verveling biedt. Schrijvers heeft die bonte afwisseling wel proberen na te bootsen, en wel onder meer door de oorspronkelijke versmaten van de Latijnse dichter (het elegisch distichon, minder vaak hendecasyllabi en hinkjambes) over te nemen en aan het Nederlandse taaleigen aan te passen.

Levert die radicaal andere keuze ook literair smaakvolle, genietbare verzen op? In elk geval slaagt Schrijvers er uitstekend in de gebalde formulering van *Martialis*' epigrammen te behouden – alleszins veel beter dan in de nogal wijdloppige vertalingen (vaak veeleer bewerkingen) van De Bruyn en Van Dooren het geval is. Oordeel zelf. Aan de hand van het volgende distichon waarin *Martialis* de voor hemzelf – én andere rechtgeaarde Romeinse mannen – zo typerende afschuw voor orale seks geestig verwoordt:

Incideris quotiens in basia fellatorum,
 in solium puta te mergere, Flacce, caput.
 (*Ep.* 11.95)

Wanneer een zuiger of een likker
 je met zijn kussen overrompelt,
 dan is het net of je je knikker
 in 't spoelsel van een badkuip dompelt.
 (Frans van Dooren)

Wanneer een peniszuiger je begroet

met natte zoenen kun je evengoed
een duik doen in 't bidet als 't net gebruikt
maar niet geleege nog even lekker ruikt.
(E.B. de Bruyn)

Telkens wanneer je zoenen ontvangt van een stelletje beffers,
denk dan, Flaccus, dat je je hoofd stopt in een toilet.
(Piet Schrijvers)

Terloops dient opgemerkt dat ook Schrijvers er niet voor terugschrikt om het Latijn waar nodig naar zijn Nederlandstalige hand te zetten. Om de pointe én de compacte formulering van het origineel te redden, permitteert onze vertaler zich een dichterlijke vrijheid: *solium*, dat strikt genomen badkuip betekent, wordt tot een – in sensorisch opzicht pregnanter – toilet omgevormd. Het bespaart de vertaler een breedvoerige omschrijving of een storende verklarende voetnoot.

Het seksueel onverbloemde taalgebruik (*fellatores*)¹ maakt duidelijk dat we met een obscene gedichtje te maken hebben. Zo prijken er wel meer in het oeuvre van Martialis, maar misschien toch minder dan je op basis van zijn postume reputatie zou verwachten. Zoals Schrijvers in zijn rijkelijk gestoffeerde inleiding opmerkt, maken de seksueel getinte verzen hooguit 10 % van het hele dichtwerk uit. De overige 90 % behandelen van alles en nog wat en bieden via de onvermijdelijk deformerende lens van de dichter een boeiende inkijk in het reilen en zeilen van de Romeinse samenleving van de eerste eeuw na Christus. Het uitvoerige register dat Schrijvers aan zijn vertaling heeft toegevoegd, stelt de lezer in staat om naar believen wat in het werk van Martialis te grasduinen. Want laten we wel wezen: zelfs in de geserreerde vertaling van Schrijvers zijn de epigrammenbundels van de Romeinse dichter niet echt geschikt om van A tot Z te worden verslonden. Hier geldt onverbiddelijk: overdaad schaadt.

Toon Van Houdt
Toon.VanHoudt@kuleuven.be

Noten

- ¹ Anders dan de vertaling van Schrijvers laat uitschijnen gaat het om personen – vrouwen en mannen – die vrouwelijke óf mannelijke geslachtsdelen oraal prikkelen.

